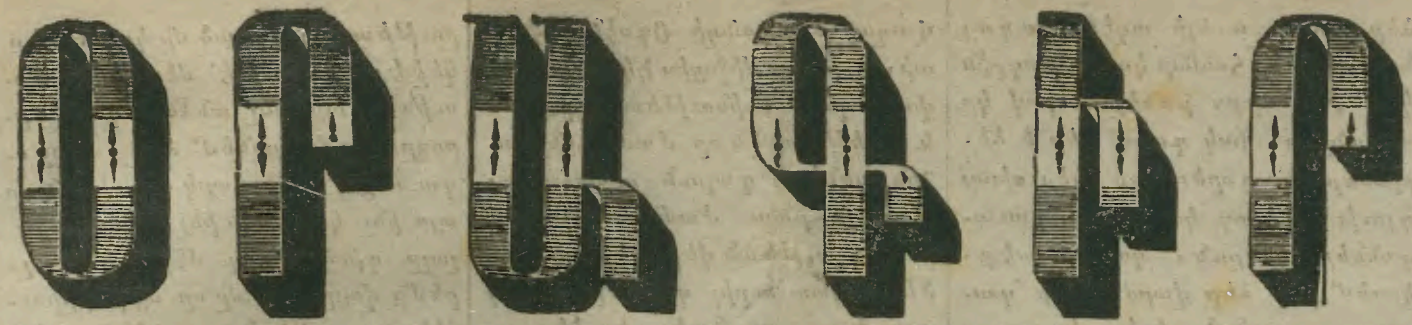

Օրագրերը կը հրատարակուի ա-
մէն օր բաց 'ի կիրակէ և տօն
օրերէ :
Տարեկան գինն է Պօլսոյ հա-
մար կանխիկ 250 դուրուշ, իսկ
գաւառաց համար կանխիկ 21/2
Օսմ . ոսկի : զոր բաժանորդ
գրուիլ ուզողները կը պարտաւո-
րին կամ իրենք ուղղակի մեզ
ղրկել և կամ յիշեալ գումարը
վճարելու համար Պօլսոյ մէկը
ցոյց տալ :

Օրագրոյն հետը 1 դուրուշ
կը ծախուի :
Ծանուցման տալը առաջին
անգամի համար 5 դրշ : երկ-
րորդին 2 դրշ : և աւելի ան-
գամներու համար ուրիշ առ-
կարկաթ խն կըլլայ :
Համակը և ուրիշ գրութիւնը
պէտք է զրկել քննաճարար
և օգուշու Եւստակիան խան 4
թիւ սենեակը : Օգոստիս խոճա-
տարանի սնուածն :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՒ ԵՊԻՏԵՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՏԱՐԻ 1871 ՅԱՆՎԱՐ 7 ԾԵՂԱԿԱՆ 19 ԾԵՂԱԿԱՆ 519

ԿՐԱՍՆԱԿԱՆ ՊՈԼԻՏ 7 ԾԵՂԱԿԱՆ

Ա.ԶԳԱՅԻՆ
Վ.ԻՃԱՆՎԱՆ Ե. ԶԱՄԻՆՈՒԹԱՆ
ՄԻԱՌԱՆՈՒԹԱՆ
(ՏԵՂԱԿԱՆ ԵՒ ԵՊԻՏԵՐԱԿԱՆ)

Լի. Պօլսոյ գեղջ քահանայն
հայրիկ խաղաղար և անիծարան
լինելով բազմիցս անվայել արարք-
ներէն զատ՝ նաև մի հայրենե-
րախայն հակառակութեամբ իւր
չկը բարեւ և կը հայհոյէ երախայնի
հօր անարդարօք հանգերէն, ուստի
ստորագրողը երկուքի բաժնուե-
լով, մի մասը 'ի 20 գեղ. 1868 ին
կը բողոքէ հոգեւոր կառավարու-
թեան Ս.Գ. քահանայապետոյ, և դոր-
ծը քննութեան կը յանձնուի : Գոր-
ծը կ'երկարի զանազան գրադրու-
թեամբ և անցքերով Ս.Գ. քահանայ-
ապետոյ հոգեւոր կառավարու-
թեան դիւանատան մէջ, ուստի Ժո-
ղովուրդը 1869 ի գեղ. 7 ին խնդիր
կը մատուցանէ կաթողիկոսին, որ
և մակագրութեամբ կը յանձնէ Սի-
նոդին 'ի պարտաւարտական անօրէ-
նութիւն : այս միջոցներուն բաւա-
կան ժամանակ կը տեսնէ գրադրու-
թեանը : Կը կրկնուի խնդիրը 1870
յունվար 7 ին Սինոդին կը յանձ-
նուի : Կաթողիկոսը կը հիւանդա-
նայ, 'ի Տիֆլիս կերթայ : Կը վերա-
դառնայ, և տակաւին այս գոր-
ծը կը քննուի եղած Սինոդի գոր-
ծոց մէջ. արձանիկ կը լինեն բանը
հայտնութեամբ անցուցանելու, և
վերջապէս կաթողիկոսին օրհանգի-
կը հասնի, և քահանայն երախայն
չը մկը բարեւ և կը հայհոյէ չը ներքը
և կը դրկէ քահանայութեան և կը
խրկուի 'ի Սեան յաղաղարու-
թիւն :

Գուցէ և ինչպէս Նշաններ կան
և քանիցս կամ շատ անգամ ե-
ղած է, այս գործին մէջ ևս կաշա-
տանդներ եղած են, բայց ոչ թէ
ղեկորման տրուած է կաշառքը :
Հաւատարմի աղբիւրներով ստուգ-
ուած է՝ որ աստ ստուգականի պէս
է՝ որ ոմանք խաբէրայք և երբե-
մին կաթողիկոսարան շատ երթե-
հեղինք կամ կաթողիկոսարանի ա-
ռակցին մարդիկներէն ոմանց շատ
քիչ բարեկամութիւն յարգարեւոյ
միախառնելը կը խաբեն նոցա ան-
ուամբ և փոքրը կառնուն ու իւր-
եանց ծոցերը կը նետեն : Սոցա գոր-
ծոց ոչ կարող է խելք հասցնել
և ոչ մէկուն առաջը կարելի է
առնուլ : Օր աւուր բաներ կը հը-
նարեն, այնպէս որ մարդ կը զար-
մանայ՝ թէ որքան յառաջադի-
մութիւն և զարգացում ունին սա-
տանայական և խաղաղի հնարքնե-
րու մէջ :

Լ.Զ. Զանկիպասարու Ժողովուրդեան
համար գրածը չկարացինք իմա-
նալ : Շատ հետաքրքիր եղանք,
բայց ինչ խնդիր է արդեօք, ինչ
անիծարան, երբ հանելուկի տեղ
նցած է : Միայն սա կարացինք
նշանալ որ Մեքսիկո վարդապետը
չէ շատ ուսուցանող, և հեղափո-
խ

գի լինելով՝ երեւանայ փոխանորդ-
կը կարգէ կաթողիկոսը, որուն
համար բազումը հոգի կը տան,
ուր նամակագիրն ևս նոյն պաշա-
նը մի քանի ամիս վարած է, և ի-
դամիդութեան և զօղութեան սար-
սախելի յանցանքներով հալած-
ուած : Ուստի իւր աչքին դերանը
թողուցած նորին մի չիւլը գուցէ
դիտել կամեցած լինի : Բայց նա
(Մեքսիկոյ) արդէն կաթողիկոսին
համակրութեան արժանի բաւական
օրերի եղած է, ուստի ևս իրով-
անն բաւական լաւ վարդի իւր
պաշտօնը, (թէ և կաշառակերտ-
թեան զորի չէ), և կաթողիկոսին
հրահանգներուն համաձայն շատ
գեղեցիկ մէջ դարձնելը բացառ-
յալով, ամեն ինչը օժութեան
բաղձանքը, որովայն մ ևս օրհոյ
անդամ եղած է, ուր իր կաշառա-
կուրութեան բաղձանքները աւելի
ևս դիւրստ յառաջ կը տանի : Ու-
րեմն շար նախանձու լիցուած նա-
մակագիրը, արժանապէս յինքն
կրնադուր իւր հեղափոխութեանց
պատիւ և վայելքը :

Լի. Այսմ կէտք սե երես նա-
մակագրին վերջին յօդուածոյն,
որ գրեթէ բոլոր գրութեանց շար-
ժամ լինէ յատկապէս, և ինքն
Յուսուփ ոստիկանէն մնացած զը-
պարտութեամբ քարին կը տեղայ
'ի զուլ իւր, և չի յիշեր թէ՝ ինքն
այնպիսի սքանչելի արժանութիւնք կա-
տարեալ օրած է, որ եթէ նոյն
ինքն Յուսուփ ոստիկանէն կենդա-
նանալով՝ անձամբ անձին քննելու
և վերահասու լինի սե երես նամա-
կագրին ամեն գործոց և ընթացի-
անշուշտ եմք՝ որ անհնարին սար-
ստիմանքը յետոյ յետոյ պիտի ըն-
կրկնէ՝ գուցէ և փոխելը նոր հը-
րէջին ժահաօտ բարոյական վի-
րոց բուրմունքէն, մանաւանդ ե-
թէ նորին (Յուսուփին) իշխանու-
թիւնը և զօրութիւնը ունենայ, ո՞ն
յառաջ, Աստուած հեռի պահէ,
գուցէ քարինք ձայն արձակէին և
բողբէին 'ի լուր աշխարհի և առա-
ջի Աստուծոյ, չեղարեւը խօսքը
պատմեք իսկ եղևութիւնը յա-
կանէ յանուանէ նշանակելով նոյն
անձին հեղինակները, թէ և նամա-
կագրին ևս սխալմամբ չէ բառու
յայտանալէս յիշած է կաթողիկոսը :

Այս անձն է բաղմունքս թէ և
վարձանքս Արեւ կաթողիկոս Մե-
քսիկոսն, որ մերթ 'ի Պօլսոյ եր-
բեմն 'ի փրկիչ յիշատի գուցէ, մերթ
'ի Չիլիպիս, երբեմն յեղիպտոս
մերթ 'ի փարիզ, (1) և վերջապէս
Մատթէոսը կաթողիկոս լինելով
չունչը հանգստացուցած է կրկին
'ի Սուրբ Եղիշտին, ու միանգա-
մայն կաթողիկոսացած :

(1) Այստեղ գիշերները Եղիշտին
բաղի նստելով կը գովարանէ փարիզի
կանանց հետ շուքիւն գործելու ա-
ման գիշերը ասելով, «աստ Նիք-
սիս վարդապետ տէրը մեռնի, երեք
փրանք է, և այս խօսքերը քանի որ
արտասանէ բերին ջուրերը և զի
ևս խեղճ երկուստարը վարդապետն-
րն ալ կ'սկսին խնդալ :

Անցեալ տարի (1869) գեղի. մէջ
երեքշաբթի օրը միջոցաւ նոր կը
սեանար երկինքը, միաբնակութեան
սեղանի հացին նոր սկսած է եղած,
և մի և կէս ժամու միջոցէն զինի
սեղանը կաւարսի, անտես, կա-
ռավարութեան զլստուր անգամի
Գրիգոր Եպիսկոպոս Մագիստրոսն
ևս ընդ միտքան դարս ելած՝ կը
դայ դէպ իւր սենեակը, անդիէն
անտեսաւան կողմանէ խոհանո-
ւէն ելած կը վազէ կը հասնի եղե-
նադործակից ծառայն, որպէս թէ
պիտի ընդառաջէ և բանայ դուռը :
Որովհետեւ սենեակին բանալին ծա-
ռային մօտ կը գտնուի եղած, իւր
մինչ իրիտիսն անցողիկ կը բարձ-
րանան, ծառայն յառաջ անցնի
կամի դուռը բանալ, և ինչ կը
տեսնէ, դուռը բաց արդէն ճշվա-
րով ներս կը մտնեն, ինչ տեսա-
րան : Ծառայն իւր չընկու և յան-
գէտը կոկիսի վայել, լալ և ու-
թեթեթ կը պատ 'ի պատ բանիք :

Եպիսկոպոսը կը վազէ Ծառա-
պարտութեան արկիւղը տեսնելու,
միւր կը գտնեն, և կոկիսի դուռը գո-
չել, յանհնարին բարձրութեամբ կար-
ծես Արամիոզայ շանթեր կը տե-
ղային երկրի վերայ : Մի կողմանէ
ապտակ, միւս կողմանէ օրհնեալ
փայտը կը շոյէր ծառային կանակը
և երեսը, անիւրի կ'անէր բանա-
լիս քո մօտէն, ուր է սնուիս,
գու. արած եւ դարձ կորուստ : Իսկ
նա կաղաչէր աւելի ևս լաւ ծնծել
մինչև անգամ սպանանել, և ան-
ձամբ կը փութար փայտին առջև,
որպէս զի կրկին արժանանայ վեր
կընելու : Մինչ այս մինչ այն ձայնը
և դուռ մը կը լսէ կաթողիկոսը :
Ծառերը կը խրկէ իմանալու համար
վերջապէս կ'իմանայ որ Մագիստրո-
սն իսկ կը կոտորած եւս արկիւղը տա-
րած : Միաբնակութիւնը հաւաքուած
է խուռն բազմութեամբ թէ ստ-
րե սենեակին ընդառաջ, թէ վերե
սենեակին մէջ, որոց մեծք կը բըռ-
նեն զՄագիստրոսն և կը հեռացնեն
ծառայն, որպէս զի մի վտանգ չի
պատահի, որովհետեւ նա մինչև
անգամ մահ կապառնք և չ'ըն-
յեր ուր կը դարնէր, իսկ ծառայն
կարծես իւր գառն 'ի պոստիք ան-
ձամբ անձին կը մատէր կամ կը-
տալէր զինքն մատչել :

Կաթողիկոսը կ'ընկէ կուտայ
զՄագիստրոսն, կը համայնէ անմի-
ջապէս վանքի բոլոր դռները փա-
կել և ոչ զոր թողուլ արտաքս
կընելու մինչև որ գտնուի կորուստը
և գողը, Հրաման կ'սկսուի 'ի գործ
գնել, միաբանք և այլը ոմանք
հրազներով և լազարներով կը
չըլին նախ Մագիստրոսն զբան
առջև, աղբիւրն մէջ կը գտնուի
ծառայն ծառայած և պատառ-
եալ թուղթը վանքին մէջի հիւ-
սիսային արեւմտեան հարկաւորաց
միայն մէկ սնուիկի մի քանի կտորը
ուսնք, նորին պատահանէն դուրս
կը տեսնեն արտաքին պարիսպի սը-
րահին մէջ հարգուած մի արկիւղ-
կը մնայ դարձել Հրամանը կը ստա-
կանայ և վերջապէս շուրս ժամն

աւելի միջոց անցնելով, անտեսա-
ւան դէպ 'ի շտեմարանը բարձնա-
նարու ստեղծողին ճանապարհին
պատեարան ստորերիկայ մի քարի
տակէն սպիտակ մի հատ սեղանա-
պրքի կը գտնեն, որոց մէջ վա-
թաթուած է եղած 330 մանէթ,
ինչպէս Մագիստրոսն կաթողիկոսի
հարցմանց պատասխանած ատեն
ասած էր : Կաթողիկոսը սին-
դակները կ'ընկէ կըտայ և խախ-
կը պատուիլէ՝ ասանց չընդհատու-
թիւն տալու աւագուրդ գտնել այն
գիշերը :

Գ. խ. օրագրէն Մագիստրոսն իւր
հարցման էր կարծիքը իւր ծա-
ռային վերայ, թէպէտ ծառայն
չէր խոստովանած ցոյն վայր, ընդ-
հակառակն կուրանայր պայն եւ կա-
ծէր գանձն : Ոմանք առաջարկե-
ցին ծառայն յանձնել իշխանու-
թեան : Կաթողիկոսը վտանգ պա-
տիւր խնայելով, եւ օտարաց վայ-
րահայութեանց և գործոց տեղիք
չտալու համար պատուիրից տրու-
լին կերպով գտնել գողը, թէ չը
կարողանան կոչել նոյն ծառայն
իւր մօտ, կը ներկայանայ ծառայն
կաթողիկոսի կոկիսի իրատեղ ըզ
ծառայն ու ստորիւ խոստովանուի,
կուրայ կոչուր ծառայն բայց եւ
այնպէս ախ քաշելով իրեւ թէ
տակ կամկուն նշաններ ցոյց կը-
տայ, միայն շուրջ կը հայի : Կը
հրամայէ կաթողիկոսը շուրջ եղող-
ներուն առ ժամն ինչ գուրս եղա-
նել, որպէս զի առանձնակի խոս-
տովանի, յետ երթալով նոցա ծա-
ռայն 'ի մօտիս անկեալ, ու կրկին
յորդառանքներ ու համոզելը իւր
բաները լսելով, թէպէտ գ. ծառ-
պարտութիւնը կը ցոյցանէ բայց 'ի վեր-
ջոյ ըստ այսմ կ'սկսի պատմել :

(Ծառապարտութիւն)

1871 օգոստ. 2 Գումգապիւ

Մ. Խաղաղիւր .
Մատիս 1116 թիւ թերթով մեր
դէմ հրատարակուած հանրագրի
պատասխանը, գարձեալ նոյն լը-
րագրի 1119 և Օրագիր 514 թիւ
լրագրի պատասխան և աղղ օգուտ
թերթով հրատարակել տուինք :
Իսկ զմայրեանք ալ գրելով ուղղե-
ցինք առ ձեռն աղղապարտութիւն,
յուսալով որ շուրջ կընէք հրատա-
րակել 'ի պաշտպանութիւն իրա-
ւանց և արգարութեան :

Մեր բացակայութեան օգուտ քա-
ղիւ ուղղելով զմեզ առաջնորդու-
թեան հրամարեցնելու համար հան-
րագիր հեղինակողը վերէն 'ի վեր
զպարտութեան ուստեք բարգե-
ցին զինի՝ կը դառնայ զամեն ալ
կեղծանէ ըսելով թէ, «հիմա գի-
տենք որ եթէ անոր հարցուի պի-
տի լսէ, —ինչ ընեմ, փաշան ին-
ծի մտիկ չընէր— . . . աղղ տալը
տեղադր . . . փաշան ոչ միայն հը-
րավարտալով, առաջնորդէն այլ և
կանոն զխոցող յետին առաջին
ալ կ'ալանած է : Այս ասացուա-
մին համեմատ երբոր առաջնորդ
և յետին առաջին փաշային ըով հա-
ւասար են, փաշան ալ կանոն գիտ-

ցողաց բերան նայելով իսկոյն կը
գործադրէ, և իրենք առաջնոր-
դէն աւելի խոհական և կանոնա-
գէտ ըլլալով զանի կը պատարա-
կեն : ապա ուրեմն կանոն չըլլա-
ցող առաջիններն ալ երբոր գործով
'ի Սեղեղ-գալու բլրան, թող իրենք
անոց ուսուցանեն կանոնները վա-
շան ալ արդէն կը գործադրէ : ա-
պա ուրեմն առաջնորդը հոն նըս-
տելով ինչ վստա պիտի կրեն, և
անոր հրամարմանն ալ ինչ օգուտ
պիտի քաղեն : Յետ այսորիկ բղ-
լու թաշան և զաղղապէք վարժա-
պետ Մ. Խաղաղիւր ալ Մ. Պատրի-
արք Հօր և Անձ. Ընկերութեան
կամայ հակառակ ցուցնելով՝ բղ-
լարժատուն ինքն գոցեց, կըսեն :
Եւ դարձեալ կը պարծին թէ «բա-
րերար անուամբ ընկերութիւն մը
հաստատեցինք . . . և վարժա-
տուն բացինք : զայն Բարերար Ըն-
կերութիւն շատ լաւ կը ճանաչեմ .
քանզի հինգ անձէ կը բաղկանայ :
որոցմէ մէկը Տ. Յովհաննէս (1) է :
և չորսն ալ աշխարհական են, այն
աշխարհականներն ալ երեքն առ
'ի պատիւ մէկին կ'աշխատին, ըսե-
լէ թէ պարագրուի երկու հոգի
են, մէկ մը Տ. Յովհաննէս և միւ-
րն յիշեալ աշխարհականը : Այն
բարերար ընկերութիւնը վարժա-
տուն բացուելէ և Անձ. Ընկերու-
թիւն հաստատուելէն 'ի վեր միշտ
կը խորհէին հնարքներ գտնալ թէ
զիւրդ կարողացին Անձ. Ընկերու-
թիւն խանդարել և զվարժատուն
գոցել : շատ հնարքներ գտան, շատ
որողայթներ լարեցին, բայց կա-
մօքն ամենակալին չի կրցին վստա
մը հասցնել : յետոյ ուրիշ փորձ
մ'ընել ուղղելով, խորհեցան որ ի-
րենք ալ Անձ. Ընկերութեան ան-
գամակցին . . . բայց զիրենց ներքին
միտքը գիտակցելու անտաւ և Անձ.
Ընկերութիւն չընդունեցինք : վտան
զի մարդ մ 'ի վերին երեսս անոց
կողմէն կը ձևանայր, և ներքուստ
ալ մեր կողմէն, անոցմէ մէկ մարդ
մը յիշեալ մարդուն կըսէ թէ .
«Մենք կուզենք Անձ. Ընկերու-
թեան մէջ մտնանք, որ զիրենք
խանդարենք, զվարժատուն գո-
ցենք, զառաջնորդ հանենք, և
մէկդի ըստ ինքն, և ոչ թէ ըն-
կերութեան օգնելով վարժապե-
տաց ամենականներ տանք, վարժա-
պետաց համար դիրք, զրիչ և
թուղթ գրկենք : «Որ 'ի խաւարի
չըլի ատեալ զլոյս զի մի՞ յանդի-
մանեցին գործը նորա . . . Կուզեն
որ աղղ տղիտութեան մէջ մնայ .
առաջնորդ հոն չի նստի : որպէս զի

(1) Այս այն անարժան քահանայն է,
որ իր եպիսկոպոսութեան երկուստ
ընկեր 'ի վեր աղղապարտութեան խոս-
թիւններ կ'ընէ հոն Աղղապարտութիւն
անձը՝ որ Պատրիս անուն նշանաւոր հայ
բանաստեղծ մեղակալն է, այնքան
զանգաւանաց տուիթ տուած է որ
վերջապէս զինքը Պօլսոյ բերել տար
համար՝ մտ'ր Վարդապետ կորուս-
նէ Բ. Դրան : Պատրիսը՝ գրուած և
յատուկ 'ի միտքանէ . . . իրեւմտեան է Տիգ-
րանիւրի կուսակալն :

